

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 september 2015

Kära systrar och bröder,

Av alla goda minnen, intryck och upplevelser vi bär med oss från den gångna månadens sommarmöte och generalkapitel, dröjer jag själv kvar vid två med särskild tacksamhet. Det ena är barnens närvaro; det andra de innehållsrika bibelstudier vi fick del av på morgnarna.

Det var inte alla som fick vara med på några av sommarmötets höjdpunkter: samlingarna kring Frälsarkransen som hölls för barnen och tonåringarna. Genom Martin Lönnebos försorg hade vi fått hjälp av personal från några av de kristna förskolorna i Linköping, som i sin verksamhet har använt sig av Frälsarkransen. Dessa enkla pärlor har alltmer visat sin genialitet när det gäller att levandegöra den kristna vandringens innebörd, och kan användas bland mindre barn, likaväl som bland tonåringar och vuxna.

Den allt större gruppen av barn, och därmed yngre familjer, i vår gemenskap är ett uttryck för vår kallelse: vi är inte en kommunitet för solitärer, utan för människor som lever ett "ordinärt" liv i samhället med allt vad det innebär. Och när det kommer till lärjungaskap med den fostran av karaktär och personlighet som det inbegriper – säg något som är mer formerande än att ta emot och leva med barn! När Jesus säger att "Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig"¹, och "Låt barnen vara"² – det vill säga, låt barnen vara barn – låter han oss förstå att barns närvaro i våra liv gör något med oss förutom vilket vi inte kan mogna till större Kristuslikhet. En särskild glädje i årets sommarmöte var lördagskvällens dop när tre barn – Olga, Jakob och Wilfrid – döptes till Kristus i Stångåns vatten.

Det andra jag bär med mig är de rika bibelstudier som fyra av vår kommunitets medlemmar – Jonas Eveborn, Anne-Lie Andersson, Bjørn Olav Hansen och Liselotte J Andersson – ledde oss i under sommarmötet. Varje morgon bjöds vi på en mättande och näringsrik andlig "frukost" när vi fick lyssna till *bibelstudier* i ordets verkliga mening. Denna konststart, för en sådan är det, har blivit alltmer sällsynt även i kyrkliga traditioner där den tidigare haft en självklar plats. Bibelstudiet är inte bara ett föredrag, ett kåseri, en religiös appell. Det är, och bör vara, precis vad ordet anger: en inträngande utläggning av Bibelns ord, där skrift läggs till skrift, på ett sätt som låter oss höra Guds ord i våra egna liv och vår egen tid.

En av vägvisarna i vår regel uppmanar den som tillhör kommuniteten *att växa i sin tro genom läsning av Bibeln i lectio divina-traditionen, med hjälp av den bibelläsningssplan kommuniteten varje månad får del av och som följs i de dagliga gudstjänsterna på Nya Slottet.*

Vad innebär detta?

¹ Mark 9:37.

² Matt 19:14.

Den plats vi önskar ge Bibeln i vår gemenskap finns uttryckt redan i *ambons* medvetna placering i Slottskapellet i Bjärka-Säby. (Ambon är redan på 300-talet benämningen på den fristående, ofta flyttbara läspulpet varifrån bibeltexterna läses i kyrkan.) Medan denna i många kyrkor står till höger eller vänster i kyrkorummet, är den hos oss placerad centralt, i linje med altaret. Placeringen har inte bara en estetisk funktion, den rymmer ett budskap. Ordet och bordet utgör *tillsammans* centrum i gudstjänsten. Det ena kan inte tänkas utan det andra. I den tidiga kyrkan var man noga med att framhålla eukaristins och Ordets enhet. "Vi måste ta emot Kristus i Bibeln på samma sätt som vi tar emot honom i eukaristin", skriver kyrkofadern Hieronymus (avbildad på en liten staty i Vasarummet i Nya Slottet!). Han tillade: "Vi äter Kristi kropp och dricker Kristi blod i eukaristin, men också när vi läser Den heliga skrift ... Jag anser att evangeliet är Kristi kropp." Därför, menade Hieronymus, måste vi "hålla oss till Skriften som till Kristi kropp".

Något som blivit allt vanligare under det senaste decenniet är att ambon, eller predikstolen, helt tagits bort i många frikyrkor. Det kan tyckas som ett oskyldigt grepp, men utgör en tydlig signal vare sig man vill erkänna det eller inte. Det visar sig också i många fall där så sker att den offentliga läsningen av Guds ord, liksom predikan såsom en skriftutläggande akt, inte längre utgör en självklar medelpunkt i gudstjänsten. Det görs ingen åtskillnad mellan historieberättande, personligt tyckande, allmänt prat, och den direkta återgivningen av Bibeln. Ett klagande sätt på vilket denna distinktion sker i klassisk liturgi är att text läst från Bibeln alltid avslutas med acklamationen "Så lyder Herrens ord". När uttryck som "jag tänker" eller "så här ser jag det" blir allt vanligare i predikantens vokabulär, befinner vi oss långt ifrån den tid när predikanten uppfattade sig som en Ordets tjänare och predikan hade förberetts under bön och vanda för att församlingen skulle få höra Ordet från Gud när de kom till kyrkan på söndagen.

När vi ändå är inne på ämnet: själva läsningen av Guds ord i gudstjänsten är också en uppgift som kräver både förmåga, övning och förberedelse. När ett traditionellt *ordo* följs i söndagens gudstjänst har Ordets liturgi en tydlig dialogkaraktär. Gud talar till oss, och vi svarar genom tystnad och bön, sång, trosbekännelse och inte minst förbön. Denna del inleds med den gammaltestamentliga läsningen och sträcker sig fram till Kyrkans förbön. Den bör hållas ihop som *en* Ordets liturgi och inte distraheras av ovidkommande inslag som pålysningar eller annan utfyllnad.

Läsningen av Guds ord i denna del av liturgin är ett av gudstjänstens viktigaste uppdrag. Det utgjorde i den tidiga kyrkan en särskild tjänst i församlingarna. Här gäller orden om att vi har olika gåvor alltefter den nåd vi fått. Den offentliga läsningen av helig text bör ske av utvalda och tränade läsare – *lektorer* – som genom att återkommande läsa i gudstjänsten får vana liksom möjlighet att förbereda sig för uppgiften. Lektorerna är Guds mun i församlingen. Deras uppgift är både svår och enkel: att läsa bibeltexten så att de församlade hör Herren tala. Läsningen bör präglas av klarhet, vara fri från sentimentalitet och teatrala manér. För att församlingen ska fångas av innehållet i det som läses mer än sättet på vilket bibeltexten blir läst, behöver läsaren i en mening förhålla sig neutral i förhållande till texten, och samtidigt vara fullt närvarande med hela sin personlighet i läsningen.

De fyra bibelstudierna under vårt sommarmöte präglades, som sig bör, av stor mångfald. De fyra vi fick lyssna till var sinsemellan olika, men samtliga väl förberedda, med ett personligt anslag och ett tydligt tilltal. När vi närmar oss Bibeln handlar det i hög grad om en *inre hållning*. Medan frågor om Bibeln inte sällan rör sig kring teoretiska diskussioner om "bibelsyn", är den långt viktigare frågan hur vi lever med och förhåller oss till Bibeln som Guds ord. Det är här *lectio divina*-traditionen, med rötter i den tidiga kyrkan, visat sig så fruktbar. En tradition som många av oss har mött på ett kraftfullt och levande sätt när vi besökt den ekumeniska komuniteten i Monastero di Bose.

Enzo Bianchi, Boses grundare och prior, har gjort sig känd som en av de främsta företrädarna i dagens Europa för denna respektfyllda och lyssnande bibelläsning. Det var hans eget möte med evangelierne som i 20-årsåldern inspirerade honom till det radikala uppbrott som så småningom ledde till grundandet av kommuniteten, och det är hans närvaro och undervisning som gjort detta ekumeniska kloster till en miljö genomsyrad av en Ordets spiritualitet.

Broder Enzos författarskap är omfattande, nya böcker utkommer varje år, men hans bok med titeln *Att be med Guds ord* – utgiven på svenska av Artos förlag i Skellefteå – framhålls fortfarande av många som den enskilt viktigaste av allt han skrivit. Den utkom också mycket tidigt, redan på 1980-talet. I inledningen fastslår han sin egen syn på Bibeln: "Dessa skrifter som är inspirerade av Gud och som nedtecknades en gång för alla, förmedlar oföränderligt Guds eget ord och låter den helige Andes röst höras i profeternas och apostlarnas ord." Men broder Enzos verkliga "käpphäst", det han gång på gång betonar, är att bön behöver omge och åtfölja läsningen av Bibeln så att en dialog kan uppstå mellan Gud och människa.

Medan evangelisk och frikyrklig tradition har upplevt en utveckling där bibelläsning, från att ha utgjort ett självklart dagligt centrum i den troendes liv, alltmer är i avtagande, har det omvända skett på många håll inom katolsk tradition. Här var den personliga bibelläsningen under århundraden i stort sett frånvarande i den enskildes liv, ja, det kunde till och med hända att de troende varnades för att läsa Bibeln på egen hand. Andra Vatikankonciliet (1962-65) kom i det avseendet, liksom i många andra, att innebära en historisk förändring. Enzo Bianchi menar att av allt som detta koncilium innebar, var det utan jämförelse viktigaste att Guds ord gavs tillbaka till Guds folk. Han skriver: "Därmed var landsförvisningen av Den heliga skrift slut och vi befinner oss i dag i Guds ords *epifania*. Vi som tillhör kyrkan bör glädja oss över detta och tacka Herren som har kallat oss tillbaka, och som fått oss att återvända till sitt Ord."

I många katolska miljöer har alltså personlig bibelläsning, bibelsamtal och bibelgrupper av olika slag upplevt en renässans de senaste årtiondena. Här, om någonstans, finns en naturlig ekumenisk mötespunkt, ett igenkännande som inte borde vara svårt för frikyrkans "bibelbälten". Och när bibelläsningen är vikande i dessa sammanhang, inte sällan på grund av svårigheten att få ihop det man läser i Bibeln med livet och tankegångarna i den moderna världen, kan det rentav hända att man får hjälp att hitta tillbaka till de bibliska källorna från oväntat håll. Det är just så många från svenskkyrklig och frikyrklig tradition har upplevt det i mötet med Bose. Som en kvinna uttryckte det efter sin vistelse i detta kloster vid foten av Alperna: "Det var många år sedan jag kände en sådan längtan efter att läsa Bibeln!"

Vad menar då Enzo Bianchi, och hela den tradition tillbaka till kyrkofäderna som han står i, när de talar om att "be med Guds ord"? Vi har berört det i tidigare månadsbrev, men det finns anledning att påminna om det. Låt oss först notera hur broder Enzo är skeptisk till vad han kallar "det hejdlösa och överdrivna" användandet av böcker och bibelguider av olika slag. De kan visserligen ha sin funktion, men om de får för stor plats leder de till "ett passivt förhållningssätt till Skriften". Här är Enzo Bianchi särskilt sträng mot förkunnaren. Han skriver:

Hur kan en utläggning, som förberetts mer eller mindre snabbt av en välutbildad exeget eller teolog, vara levande ord och ge näring åt kristna som lever vitt skilda liv i olika lokala kyrkor? Skäms inte prästerna över att använda sig av andras reflektioner över texter, som de själva inte ens har mediterat över, inte arbetat igenom och ännu mindre bett över? Sedan hör vi dem klaga över att Guds ord inte längre berör församlingen...

Framför allt betonar broder Enzo att ”män och kvinnor som har uppdrag i kyrkan måste närma sig Ordet, källan, genom *lectio divina*”. I synnerhet gäller det predikanten, som är en ”Ordets tjänare”, och därför inte kan skynda sig genom Bibeltexterna, än mindre bara plagiera andras utläggningar.

Nej, han måste först läsa texten, meditera länge över den och därefter måste han *be* över den med intentionen att bli dess tjänare, att texten gör honom till sin slav. Om det är sant, som Petrus säger (2 Pet 2:19), att vi är slavar under det som styr oss, då måste prästen framför allt vara Ordets tjänare. Först då kommer han att vara ett eko och förkunna Ordet och tolka det utan förvanskning. Han måste också fritt, med ansvar och utan rädsla sträva efter att vara Ordets förmedlare, och hjälpa dem som lyssnar att förstå betydelsen av ett bestämt textavsnitt genom att levandegöra förbindelsen mellan den aktuella texten och hela Bibelns budskap.

I den enskildes bibelläsning, liksom i gudstjänsten utgör ordet *i dag* den stora skillnaden. När Jesus efter sin läsning ur Skriften i Nasarets synagoga – gårdagens evangelium i lektionariet – säger ”i dag har detta skriftställe gått i uppfyllelse”, är det inte bara ett konstaterande av att profetian har uppfyllts. Genom den helige Ande blir ordet som läses alltid ett ”i dag-ord”, riktat till oss, till vägledning för våra liv och vår samtid. Det är detta presensord som är den kristna trons hemlighet. I Kristus – han som är densamme i går, i dag och i evighet – förenas förflutenhet och framtid i ett evigt nu. Om detta får utgöra fokus i umgänget med och lyssnandet till Bibeln, förlorar vi oss inte i spekulationer; vår bibelläsning blir en helig plats där vi barfota närmar oss den Levande. Det viktiga blir då inte ens att ”få något tillbaka”, som broder Enzo uttrycker det. *Lectio divina* har bara ett mål: att komma närmare Gud.

När vi ändå är inne på vårt förhållningssätt till Bibeln och vår bibelläsning, vill jag helt kort kommentera några rader i fastebloggen som en del av er hört av sig och undrat över – tack till er som skrivit och respektfullt delat era frågor. I den formulering som väckt undran hos några, publicerad den 14 augusti, påstod jag att ”Maria är viktigare än Bibeln”. Tagen ur sitt sammanhang kan jag förstå om den får en och annan att höja på ögonbrynen, men läst i ljuset av den längre serie texter som föregick den, tror jag den blir något mindre uppseendeväckande.

Under årets gudsmothersfasta – perioden 1-14 augusti – skrev jag, bland annat med inspiration från rabbinskt tänkande, en serie korta reflektioner om Skriften som omistlig och unik uppenbarelseplats. I synnerhet med betoning på vårt förhållande till Bibeln som helig text och Guds ord. Som jag uttryckte det i en av dessa: ”Bibeln är från himlen – himlen är från Bibeln.” (7 aug) När jag sedan i den avslutande texten, medvetet, valde den formulering som några oroats över var det just för att understryka inkarnationens princip: till sist är det inte Bibeln som text, själva boken, utan Ordet som blev människa som är vår tros glödande centrum. Det är också därför Bibeln i en mening blir ”död bokstav” utan Anden. Vi som vördar Bibeln som helig skrift – vilket inte minst sker i liturgin – behöver ibland bli påmind om att denna vördnad kan, om den överdrivs, riskera att närma sig en bibeldyrkan inte helt olik en osund helgondyrkan. Kristendomen är inte, och kan inte vara, en skriftreligion i samma mening som till exempel judendomen och islam. De första kristna hade ingen annan bibel än den hebreiska. Deras tro och liv formades inte av en text, utan av en levande person, uppstånden från de döda: Jesus, Guds son.

När vi alltså bekänner vår tro på Bibeln som Guds ord, behöver vi samtidigt vara medvetna om att Bibelns budskap framträder i all sin klarhet först när den förkroppsligas. Jag skulle alltså lika gärna kunnat skriva i den aktuella texten: ”Paulus är viktigare än Bibeln” eller ”Petrus är viktigare än Bibeln”. Det vill säga, de personer som, genom Andens gåva, löst in meningen med Bibelns ord i sina liv talar starkare än själva texten. Det är de heligas liv – inte

en bok – som är det mest övertygande beviset för den kristna trons sanning. I dem har Kristus, det levande Ordet, tagit gestalt. Denna intill ytterlighet uppfordrande kallelse är också vår.

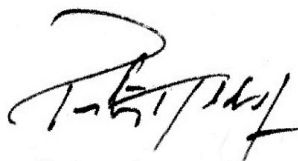
Vi står nu inför en ny höst, och jag vill då uppmuntra oss att ta vara på den gåva som vårt *lektionarium* är, den bibelläsningensplan som vi har gemensam med bröderna och systrarna i Bose. De tre dagliga texterna är inte långa, de kan alla läsas långsamt och med eftertanke, och gärna läsas om. Här plockar vi inte bara bibelord på måfå, utan får hjälp att vandra genom hela Bibeln, Gamla testamentet i en cykel av tre år och Nya testamentet i sin helhet varje år.

I *Tideböner under året*, vår nya gemensamma tidebönsbok, finns angivet var läsningarna kan få ha sin plats i tidebönerna: den gammaltestamentliga läsningen och evangeliet i morgonbönen, episteln i vespern. Bibelläsningensplanen kan också anpassas till vars och ens personliga omständigheter: den som finner det nog att läsa en text om dagen kan göra så, men då är det också en fördel om man håller en linje i läsningen, så att man under en längre period följer samma textserie, till exempel evangeliet.

Under september månad följer vi tre serier i vårt lektionarium: Samuelsböckerna, Lukasevangeliet och Korinthierbrev. Här vävs Israels tidiga profethistoria samman med evangeliet i Lukas version och apostelns vägledning till den unga, ostyriga men också entusiasmerande församlingen i Korinth. Vid detta månadsskifte uppehåller vi oss i de spänstiga kapitlen om Andens gåvor och hur missbruk av dessa kan undvikas. Och alla uppmanas vi, utan undantag, att söka den profetiska gåvan. Till sist är det kanske just detta som gör all skillnad i världen: varje gång vi hör Guds röst är det en gåva, en *charisma*. Den helige Ande, Hjälparen, sänds till världen för att ge oss ett öra som "lyssnar på lärjungavis".

Med dessa rader vill jag önska er alla riktigt goda höstdagar framöver. I naturens avklädande finns vemod men också hopp om en väntande förnyelse. Med apostelns ord: "Därför ger jag inte upp. Även om min yttre människa bryts ner förnyas min inre människa dag för dag."³

I Kristus förbundne,

³ 2 Kor 4:16.